

ROCZ NIK LTA BUS KÍ

The title 'ROCZNIK LTA BUS KÍ' is rendered in a large, white, stylized serif font against a dark teal background. The letters are interconnected and feature decorative flourishes. The 'LTA' and 'BUS' are particularly prominent. The 'KÍ' at the bottom has a long, sweeping tail that extends to the left, where it meets a decorative vine motif. This motif consists of three circular grape clusters connected by stylized, swirling vines. Similar decorative elements are also integrated into the 'LTA' and 'BUS' letters.

44

**ŻYCIE JAKO PROJEKT. MIEJSCE I ROLA
MŁODZIEŻY W ŚWIECIE DOROSŁYCH**

**ROCZNIK
LUBUSKI**

LUBUSKIE TOWARZYSTWO NAUKOWE
WYDZIAŁ PEDAGOGIKI, PSYCHOLOGII I SOCJOLOGII
UNIwersytetu Zielonogórskiego

**ROCZNIK
LUBUSKI
Tom 44, część 1**

**ŻYCIE JAKO PROJEKT. MIEJSCE I ROLA
MŁODZIEŻY W ŚWIECIE DOROSŁYCH**

Pod redakcją
Marii Zielińskiej

Zielona Góra 2018

REDAKTOR NACZELNY/REDAKTOR JĘZYKOWY
Ewa Narkiewicz-Niedbałec

ZASTĘPCA REDAKTORA NACZELNEGO
Mariusz Kwiatkowski

SEKRETARZ/REDAKTOR STATYSTYCZNY
Edyta Mianowska

RADA NAUKOWA
Klaus Boehnke, Mirosław Chałubiński, Leszek Gołdyka,
Bogdan Idzikowski, Zbigniew Izdebski, Krystyna Janicka,
Tomasz Jaworski, Zbigniew Kurcz, Janusz Mucha,
Kazimierz M. Słomczyński, Zdzisław Wołk,
Maria Zielińska.

RECENZENCI
Lista recenzentów dostępna na [www.roczniklubuski.uz.zgora.pl\receznenci](http://www.roczniklubuski.uz.zgora.pl/receznenci)

REDAKCJA WYDAWNICZA
Aldona Reich

SKŁAD KOMPUTEROWY
Gracjan Głowacki

KOREKTA ARTYKUŁÓW W JĘZYKU ANGIELSKIM
I TŁUMACZENIE ABSTRAKTÓW
Jolanta Osękowska-Sandecka

ISSN 0485-3083

Pierwotną wersją czasopisma jest wersja papierowa.
Artykuły Rocznika są indeksowane w bazach:
CEJSH, Index Copernicus International

Elektroniczna wersja: www.roczniklubuski.uz.zgora.pl

WYDANIE PUBLIKACJI SFINANSOWANE PRZEZ

Uniwersytet Zielonogórski
Wydział Pedagogiki, Psychologii i Socjologii

© Copyright by Lubuskie Towarzystwo Naukowe
© Copyright by Wydział Pedagogiki, Psychologii i Socjologii
Uniwersytetu Zielonogórskiego

DRUK
Ofcyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego
65-246 Zielona Góra, ul. Podgórna 50, tel./faks (68) 328 78 64

SPIS TREŚCI

Wstęp 9

I. WYBRANE KWESTIE TEORETYCZNE I METODOLOGICZNE

MARIA ZIELIŃSKA, ROBERT WRÓBEL

Socio-demographic aspects of “emerging adulthood” in the context of cultural changes in Poland compared to Europe 15

JOLANTA GROTOWSKA-LEDER

Podjęcie dynamiczne w badaniach ludzi młodych z perspektywy rynku pracy – aspekty poznawcze i aplikacyjne 33

PIOTR DŁUGOSZ

Wokół teorii młodzieży pogranicza wschodniego 55

II. PROJEKT EDUKACJA-ZAWÓD-PRACA

JOANNA KOZIELSKA

Wybory edukacyjno-zawodowe młodzieży gimnazjalnej w kontekście aktualnych potrzeb rynku pracy 73

LUDMILA SOKURYANSKA, SVITLANA SHCHUDLO

Youth of the Ukrainian borderland in the transition to the knowledge society: values, educational plans, visions of life success 91

PIOTR MIKIEWICZ, ALICJA SADOWNIK, MARTA JURCZAK-MORRIS

Rola systemu edukacji w procesach adaptacji migrantów do struktury społecznej. Rozważania na bazie założeń dotyczących alokacyjnej funkcji systemu szkolnego 109

KRZYSZTOF WASIELEWSKI

Różnice i podobieństwa biografii edukacyjnych młodzieży w krajach Europy Środkowo-Wschodniej – w kontekście modernizacji imitacyjnej systemów oświatowych 127

JUSTYNA NYĆKOWIAK

Playing DOTA 2: Professional careers in e-sports 145

MAGDALENA POKRZYŃSKA

Youth outside the *Mainstream*. Beekeeping as a profession and lifestyle 161

III. PROJEKT RODZINA

- PAULINA SMASZCZ-KURZAJEWSKA, IZABELA GRABOWSKA
Życie jako projekt 20 lat później. Kobiety 40+ z byłego miasta
województwskiego 179
- AGNIESZKA SKOWROŃSKA-PUĆKA
Losy życiowe małoletnich matek, byłych wychowanek placówek
opiekuńczo-wychowawczych. Perspektywa biograficzna 205
- WIOLETA TURKOWSKA-KUCHARSKA
Efekty rządowego programu „Rodzina 500 plus” dla rodzin
i aktywności zawodowej kobiet 217
- MILENA OLESZAK
Rozwody wśród młodych dorosłych na tle innych grup wiekowych
w świetle danych zastanych. Analiza zjawiska 233

IV. PROJEKT DOROSŁOŚĆ

- DOROTA SZABAN, BEATA TRZOP
Is this just sadness or depression symptoms? The emotional
condition of junior high school students 249
- MARCIN SIŃCZUCH
Młodzi ludzie w krainie szczęśliwości 261
- PAULA PUSTUŁKA, JUSTYNA SARNOWSKA, IZABELA GRABOWSKA
Grupy rówieśnicze (*Peer Groups*) a decyzje migracyjne 277
- KRZYSZTOF WĄŻ
Wybrane składowe obyczajowości seksualnej młodzieży. Poznawanie
partnera 305
- LUCYNA BAKIERA, MAGDALENA WIŚNIEWSKA
Płeć metrykalna i psychologiczna a podział obowiązków domowych
i satysfakcja seksualna w związkach konsensualnych 325

V. ZACHOWANIA I POSTAWY MŁODZIEŻY WOBEC WYBRANYCH KWESTII SPOŁECZNYCH

KATARZYNA UKLAŃSKA

Przejawy kultury konsumpcyjnej w zachowaniach edukacyjnych młodzieży akademickiej. Opinie studentów o ściąganiu i plagiacie na podstawie badań empirycznych 347

GRZEGORZ ADAMCZYK

Młodzież w polskim społeczeństwie konsumpcyjnym. Między konsumpcją racjonalną, kompensacyjną a kompulsywną 365

WIESŁAW ROMANOWICZ

Profile religijności młodzieży prawosławnej w perspektywie badań socjologicznych 381

WSTĘP

Oddawany do rąk Czytelników kolejny numer *Rocznika Lubuskiego* poświęcony jest przede wszystkim socjologicznym, ale również psychologicznym i pedagogicznym aspektom funkcjonowania współczesnej młodzieży w kontekście jej roli i miejsca w świecie urządzonym przez dorosłych.¹

Celem publikacji jest zaprezentowanie najnowszych wyników badań socjologicznych, prowadzonych w różnych ośrodkach naukowych w Polsce; nie brakuje również odniesień teoretycznych, nowych tendencji metodologicznych w badaniach młodzieży, a także ogólniejszych refleksji na temat funkcjonowania tej szczególnej kategorii społecznej. Zdecydowana większość artykułów opisuje sytuację polskiej młodzieży, jeden dotyczy młodzieży ukraińskiej (napisany przez ukraińskich socjologów) oraz jeden opisuje różnice i podobieństwa biografii edukacyjnych młodzieży w krajach postkomunistycznych.

Młodzież jest ważnym segmentem społeczeństwa i odgrywa w nim istotną rolę jako ogniwo transferu generacyjnego. Stanowi kategorię społeczną charakteryzującą się potencjałem krytycznym i jest zdolna do negocjowania istniejących systemów wartości. Naukowe dyskusje i debaty dotyczące tej kategorii społecznej różnią się od publicystycznych i medialnych przekazów. W jednych i drugich pojawiają się jednak pytania fundamentalne o to, kim są współcześni młodzi ludzie, czy stanowią realną siłę społeczną, czy są zdolni do sprzeciwu i jakich wartości będą bronić najbardziej?

Badania grup młodzieżowych prowadzone w różnego typu społecznościach – od pierwotnych, poprzez społeczności ery przedindustrialnej, aż do współczesnych pokazują, że oczekiwania dorosłych wobec tej kategorii na przestrzeni wieków były różne. We współczesnych, rozwiniętych społeczeństwach oczekiwano od młodzieży nie tyle wiernego odtwarzania wzorów społecznych i kulturowych, ale krytycznego podejścia do systemu; coraz częściej spoglądano na młodzież jako na siłę napędową i koło zamachowe rozwoju społecznego i postępu.

¹Problematyce młodzieży poświęcone były również: tom 37, część 2/2011 „Rocznika Lubuskiego” (*Zrozumieć społeczeństwo, zrozumieć pokolenia. Młodzież, młodość i pokoleniowość w analizach socjologicznych* pod red. M. Zielińskiej i K. Szafraniec) oraz tom 40, część 2a/2014 (*Młodzież w czasach kryzysu ekonomicznego. Między edukacją i pracą* pod red. Marii Zielińskiej). Tak poprzednie, jak i niniejszy tom wpisują się w prace Sekcji Socjologii Młodzieży i Edukacji Polskiego Towarzystwa Socjologicznego.

Niezależnie od typu społeczeństwa za niezwykle ważne uznawano przejście z dzieciństwa do młodości, a następnie do dorosłości. Faza młodości nieustannie się wydłużała, a młodzi otrzymywali coraz więcej czasu na matoryjną fazę przejścia, po której stawali się pełnoprawnymi, dorosłymi członkami społeczeństwa. Współczesne koncepcje socjologiczne i psychologiczne, do których odwołują się Autorzy zamieszczonych w niniejszym tomie artykułów wskazują na zjawiska istotnie zmieniające proces wchodzenia w dorosłość. Sondaże i badania socjologiczne ostatnich lat pokazują również zachodzenie dynamicznych zmian dotyczących koncepcji życia, hierarchii wartości, planów życiowych, postaw wobec edukacji i pracy, postaw wobec ważnych kwestii społecznych (aborcji, eutanazji, uchodźców) w percepcji pokoleń wchodzących w dorosłość w XXI wieku. Młodzież traktowana jako swoisty barometr zmian społecznych może wiele powiedzieć nie tylko o terażniejszości, ale także o przyszłości. Zachowania współczesnej młodzieży, jej wybory polityczne, jej aktywny (lub bierny) udział w życiu społecznym mogą wskazywać kierunki przeobrażeń. Obecni młodzi dwudziestoletni przejmą ster rządów mniej więcej za trzydzieści lat i nie jest bez znaczenia, jakie są obecnie ich wizje świata, jakie są ich obawy, lęki, oczekiwania, pragnienia; jakie są rozkłady w tej populacji osób nastawionych promodernistycznie, konserwatywnie czy tradycyjnie do rzeczywistości; jakie są ich sympatie polityczne, jak oceniają działania obecnej władzy, co sądzą o Unii Europejskiej.

Badania socjologicznie wyraźnie wskazują, że współczesna młodzież wychowana w świecie konsumpcji i konsumenta wyżej niż poprzednie pokolenia ceni dobra materialne, pragnie życia wygodnego, bez stresów i utrudnień. Życie traktuje jak jeden wielki projekt, na który składają się mniejsze projekty dotyczące edukacji, pracy, rodziny, strategii wchodzenia w dorosłość, własnego rozwoju. Tak, jak w przypadku każdego projektu dobre zaplanowanie, przewidywanie skutków swoich działań, posiadanie wsparcia, kapitału społecznego, sprzyja według młodych ludzi właściwej realizacji projektu i osiągnięciu sukcesu. W strukturze *Rocznika Lubuskiego* uwzględniono najważniejsze obszary projektowe, artykułowane przez współczesną młodzież.

Zbiorowym bohaterem wszystkich zamieszczonych w tomie tekstów jest młodzież, zarówno w młodszych grupach wiekowych (gimnazjalna i ponadgimnazjalna), w średnich grupach wiekowych (akademicka) i w starszych grupach wiekowych (25-30 lat). Artykuły pokazują nowe obszary badawcze rysujące się w problematyce młodzieży. Choć wyraźne jest nawiązanie do klasycznych teorii i koncepcji oraz do wcześniejszych wyników badań, to nie brakuje nowych pomysłów na rozwiązywanie problemów badawczych i interpretacji zaobserwowanych zjawisk. Za ważne należy uznać podejmowanie

przez autorów kwestii dotyczących konsekwencji zmian ekonomicznych i politycznych i ich wpływu na planowanie własnej przyszłości przez młodzież. Autorzy podejmują próbę odpowiedzi na pytanie, jaki jest wpływ zmieniającego się rynku pracy na przebieg i charakter biografii zawodowych, mobilność pracy, migracje zarobkowe i edukacyjne, czy i w jakim zakresie migracje wpływają na kondycję i funkcjonowanie współczesnych rodzin, jakie są obserwowane konsekwencje programu rządowego „Rodzina 500+” dla życia rodzin i aktywności zawodowej kobiet. W polu zainteresowań autorów tekstów zamieszczonych w tym tomie znalazła się również problematyka znaczenia i wpływu nowoczesnych technologii na wybory zawodowej kariery oraz alternatywne pomysły młodych ludzi na życie. Podjęta została także kwestia zachowań i postaw wobec ważnych problemów współczesnego świata, m.in. kwestie postaw wobec obcych czy wobec zachowań społecznie naganych oraz zachowań konsumpcyjnych.

Tom zawiera teksty prezentujące nowe dane i interpretacje dotyczące zjawisk już wcześniej badanych, ale analizowanych z innych perspektyw lub w innym zakresie. Plany życiowe, orientacje życiowe, projekcje na temat własnej przyszłości zawsze znajdowały się w centrum zainteresowania socjologów i pedagogów. Odzwierciedlają one nie tylko charakter międzygeneracyjnych przekazów, ale również są wskaźnikiem środowisk wychowawczych, szans i ograniczeń generowanych przez systemy edukacyjne, efektów przebiegu socjalizacji, nowych możliwości oferowanych przez stającą się rzeczywistość. Generalnie można powiedzieć, że choć wskazane teksty podejmują tradycyjną dla socjologii młodzieży problematykę, to dotyczy ona innej młodzieży w innym świecie.

Oddawany Czytelnikowi tom składa się z pięciu części, zawierających artykuły wpisujące się w problematykę zaznaczoną w tytułach tych części. Pierwsza część poświęcona jest wybranym zagadnieniom teoretyczno-metodologicznym (trzy artykuły). W drugiej części, zatytułowanej PROJEKT EDUKACJA-ZAWÓD-PRACA znajduje się sześć artykułów dotyczących kwestii wyborów i dylematów edukacyjnych, nowych elementów pojawiających się w edukacji oraz alternatywnych pomysłów młodych ludzi na pracę wyznaczającą styl życia. Z edukacją i pracą związane są zasadniczo najważniejsze i najbliższe projekty młodych ludzi. W trzeciej części opracowania, pt. PROJEKT RODZINA znajdują się cztery artykuły poświęcone problematyce rodziny. Rodzina, jej założenie, są ważne, ale, jak pokazują statystyki, projekt ten odkładany jest coraz częściej (szczególnie przez młodzież miejską pochodzącą z rodzin o wyższym kapitale społeczno-kulturowym) na później. Przesuwany jest wiek matek rodzących pierwsze dziecko, odkładana jest decyzja o opuszczeniu domu rodzinnego. Zamiesz-

zione w tej części publikacji teksty odnoszą się do kwestii wychowywania dzieci przez młode, samotne matki, efektów rządowego programu „Rodzina 500+” oraz pokazują trudności życiowe młodych kobiet w perspektywie biograficznej. Problemem, na który zwraca uwagę coraz więcej badaczy jest pogłębiające się zjawisko rozwodów wśród młodych ludzi, co również zostało opisane w jednym ze znajdujących się tu artykułów. W czwartej części, pt. PROJEKT DOROSŁOŚĆ zamieszczonych zostało pięć artykułów. Autorzy podejmują w nich ważne kwestie dotyczące wyborów młodych ludzi i konsekwencji tych wyborów dokonywanych w fazie życia między późną adolescencją a wchodzeniem w dorosłość. W tym ważnym okresie młodzi ludzie eksperymentują, gromadzą nowe doświadczenia, wśród których niebagatelną rolę odgrywa seks i poznawanie partnera/partnerki. Pragną poznać świat, decydują się na wyjazdy zagraniczne w celach edukacyjnych, zarobkowych, poznawczych, a ich decyzje powodują szereg ważnych dla ich dalszego życia konsekwencji. Autorzy dwóch tekstów z tej części opracowania omawiają niezwykle ważne kwestie dotyczące zdrowia fizycznego i psychicznego młodych ludzi. W piątej części dzieła, zatytułowanej ZACHOWANIA I POSTAWY MŁODZIEŻY WOBEC WYBRANYCH KWESTII SPOŁECZNYCH znajdują się trzy artykuły, w których Autorzy podejmują kwestie zachowań konsumpcyjnych, postaw wobec ściągania i plagiatu oraz postaw wobec religii wśród młodzieży prawosławnej.

Oddając do rąk Czytelników kolejny tom *Rocznika Lubuskiego*, tym razem poświęconego problematyce młodzieży w kontekście postrzegania jej roli i miejsca we współczesnym społeczeństwie, mam nadzieję, że spełni on oczekiwania i spotka się z życzliwością odbiorców.

Maria Zielińska